

שיעור ה': סימן צא' סעיף ח' בענין דרך בישול אסרה תורה

א) דין א': דרך בישול ולא שאר דרכים של נתינת טעם

גמ' פסחים מד (:) "ורבנן מבשר בחלב" עד "בשיל אסור" ורש"י שם (וכן ביאורו בתוס' חולין קח (.) 'דחידוש') עיין ביאור הגר"א קה' אות [א] (וכן מובא במש"ז אות (א) קטע "וכבישה זו")

ונפסק להלכה: סימן צא' סע' ח' וכן פז' א'
הלכות בב'ח פרק א' אות מה' (זריקת חלב לתוך אשפה של בשר)

חילוק בין בב'ח ושאר איסורים:

רמ"א סימן קה' סע' א'

(ספק כבוש רוטב בשר ששרה בכלי חלבית)

שוחר טוב (תהלים מזמור ח' ד"ה ה', עי' פסיקתא רבתי פסקא כ"ה הו"ד ברוקח סי' תס"ט)

אתם כשירדתם אצל אברהם אכלתם בשר בחלב, שנאמר ויקח חמאה וחלב וכן הבקר וגו' ויאכלו (בראשית יח ח)

א. קשה, יש איסור בישול לאברהם אבינו ע"ה – חנוכת התורה (פר' משפטים, השמטות אות רכ"ה, "ולכאורה קשה ממה נפשך באיזה אופן אכלו המלאכים בשר וחלב אצל אברהם אבינו ע"ה אי אכלו שלא כדרך בישולו הלא אין כאן איסור דאורייתא דדרך בישול אסרה התורה. ואי דאכלו דרך בישול אם כן קשה על אברהם אבינו ע"ה שקיים כל התורה כולה היאך בישל בשר וחלב הא בבישול לחוד ג"כ איכא איסור לאו, וצ"ע").
1. קהלות יעקב (ברכת פרץ פר' וירא) – "וי"ל בזה דהמלאכים גופם אש ובאותו רגע שנוגעים בבשר וחלב בב"א, כבר הו"ל **מבושלים בידי המלאכים** ואיכא דרך בישול. ויותר נראה דגם מצד איסורא דרבנן שלא קיימו המלאכים מה שאסרו חז"ל הוי ג"כ טענה שלא ליתן להם התורה שכן משמע מלשון המדרש..."

ספורנו ויקרא יט:יט 'ענינים מנוגדים לכוונת הטבע המכוונת מאת הקל יתעלה המסדרו'

ב) דין ב': דרך בישול – דוקא בשיעור נתינת טעם

גמ' חולין קח (.) "אי חידוש הוא" עד "דרך בישול אסרה תורה"

רש"י שם "אמר ליה רבא"

רבינו גרשום שם "דרך בישול"

ג) ביאור הדין דבעינן שיעור נתינת טעם

תוספות מסכת עבודה זרה דף סה עמוד ב

הבגד שאבד בו כלאים - וא"ת וליבטיל ברובא כדפריך בשילהי תמורה (דף לד.). גבי שער בכור ושער נזיר שארג בבגד ושם היה בטל אי לא דמוקי לה בשופרתה שהוא דבר חשוב ולא בטל ותירץ ה"ר יוסי בר יום טוב דשאני כלאים דכל עיקרן אין אוסרין אלא ע"י עירוב שהרי שניהם היתר לכך אוסר עירובן ולא בטלי וא"ת והרי בשר בחלב דכל אחד לחוד שרי ועירובו אסור ואפ"ה בטל כדאמרינן פ' כל הבשר (חולין דף קח.) טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בנותן טעם וכו' ויש לומר דשאני בשר בחלב דגלי קרא בהדיא דבטיל כדאמרינן התם דרך בישול אסרה תורה

רא"ש מסכת נדה הלכות כלאי בגדים אות ה' (וכן תוס' נדה סא . 'הבגד')

מה מפליג[א] מה דאמר רב כשעשאן בגד אחד בפני עצמו אסור דעשאן בגד לא שייך ביה ביטולט אפי' חוט אחד בכל הבגד כדתניא בגד שאבד בו כלאים הרי זה(צ) לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור(ק) אבל עושה אותו תכריכין למת. ולא אמרינן שיבטל ברוב מאחר שאין מקומו ניכר בכל הבגד. כדאמרינן בשלהי תמורה (דף לד א) דצמר דבכור ושער דנזיר(ר) שנארגו בבגד דבטל אי לא דעביד מיניה ציפרתא פי' שארג(ש) צורת ציפור מן השער דחשיב ולא בטיל[ב] דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר. אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביה ביטול ברוב(ת) דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור. והא דבעינן נתינת טעם בבשר בחלב כמו בשאר איסורים אע"ג דהוי היתר בהיתר ולא שייך ביה בטול כיון שע"י תערובת נאסר. שאני התם דדרך בישול אסרה תורה(א) ולא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם

שלב א': למה אין ביטול ברוב באיסור כלאים?
(שער יושר שער ג' פרק יא' 'והנה כפי')

שלב ב': מה החילוק בין בב"ח וכלאים?

שו"ת רע"א חלק א' סימן רז' "הנה יש לומר" --יש להבין את תירוצם של הראשונים הנ"ל בב' דרכים

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן רז

הנה י"ל דבב"ח ביש ס' לאו מדין ביטול הוא, כיון דכל אחד בפ"ע בפני עצמו מותר, והאיסור הוא ע"י חבורן יחד לא שייך ענין ביטול. כמ"ש תוס' נדה (דף ס"א ע"ב) ד"ה בגד שאבד בו כלאים לא ימכרנה לנכרי וא"ת וליבטל ברובא, וי"ל דל"ש ביטול ברוב אלא כשהאיסור מעורב בהיתר, אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרים ע"י תערובות כך אסור המרובה כמו המועט, עכ"ל. וכתב הרא"ש עלה, ולא דמי לבב"ח שנאסר ג"כ ע"י תערובות ואפ"ה אינו אוסר בשאינו נ"ט, שאני התם, דדרך ביטול אסרה תורה, ולא מקרי בב"ח בלא נתינת טעם. עכ"ל, [אב"ה הובא בט"ז וש"ך רס"י רצ"ט] הרי דלאו מדין ביטול אתינן עלה, אלא דהאיסור אינו מתחיל אלא בדרך נתינת טעם זה בזה ע"י ביטול ובליכא נ"ט מעולם לא נעשה בב"ח ולא חל האיסור כלל (עיין שו"ת חת"ס יו"ד סימן פג' 'ומה' ולבוש יו"ד סימן רצט' --- יד יהודה הארוך סימן סט' ס"ק סג' אות יא' וכן רע"א שם)

דיוקים בלשון התירוץ של תוס' ולשון התירוץ של הרא"ש

ד) נפקא מינה והשלכה

נפקא מינה:

שו"ת רע"א חלק א' סימן רז' "וכיון שכן"

"וכיון שכן לכאורה לא שייך בב"ח בכלל דאין מבטלין איסור, דהא לא מדין ביטול הוא, אלא דשלא בדרך נתינת טעם מעיקרא לאו שם בב"ח עלה, ויהי' הדין לכאורה דשרי לערב בשר בחלב בס', ואם כי באמת מסתימת כל הפוסקים לא משמע כן"

השלכה:

לבטל חלב לתוך קפה כדי לשתות עם או אחר בשר

1. רמ"א סימן צט' סע' ו' בסוף "כזית חלב" וכן ש"ך שם ס"ק כב

שו"ת רע"א שם "וכיון שכן" וצמח צדק מובא בגליון מהרש"א שם משמע מהרמ"א שאסור

(א) צמח צדק (סי' פ' ד"ה וכן) – "ליתן לכתחלה חלב לתוך מים אפילו מועט שיתבטל וליתן אחר כך מן המים אל הבשר ודאי דאסור אע"ג דמעט חלב מתבטל במים וליכא השתא איסורא כלל אפ"ה אסור לכתחלה".

צד היתר א': לאו מדין ביטול (שו"ת רע"א שם "וכיון שכן")

צד היתר ב': אינו איסור אלא היתר (שו"ת יביע אומר חלק י' סימן לב' אות ב') (וכן שו"ת רדב"ז חלק ג' מובא בדה"ש צט' סע' ו')

צד היתר ג': אחר בשר רק איסור גברא (ר' בלסקי זצ"ל)

פוסקי אשכנז:

ר' בלסקי זצ"ל מתיר אפי' בקינוח בסוף סעודת בשר

ר' אליהו סלווציק יש על מי לסמוך ובפרט לאשכנזים שהמתנה שש שעות רק חומרא

פוסקי ספרד:

ר' יצחק יוסף ילקוט יוסף איסור והיתר חלק ג' סימן פט' אות מב'

(א) ילקוט יוסף (קיצור שו"ע סי' פ"ט סעי' מ"ב) – "מי שהוא בתוך שש שעות לאכילת בשר, מותר לו לעשות תה או קפה ולקחת סוכר או קפה שנתערב בהם איזה טיפות של חלב, או שתחבו לתוכן כפית שהיה בה לחות של חלב. [ילקוט יוסף איסור והיתר כרך ג' עמוד תכח]".